OIKEUSMINISTERIÖ

Lainvalmisteluosasto
LsN Maarit Leppänen

5.9.2018

Eduskunnan lakivaliokunnalle

DIREKTIIVIEHDOTUS EDUSTAJAKANTEISTA KULUTTAJIEN YHTEISTEN OIKEUKSIEN SUOJAAMISEKSI JA KIELTOKANNEDIREKTIIVIN KUMOAMISESTA (U 31/2018 vp)

OTT, kauppaoikeuden dosentti Klaus Viitanen on lakivaliokunnalle antamassaan asiantuntijalausunnossa ottanut kantaa eräisiin edustajakannedirektiivin sisältämiin ehdotuksiin. Siltä osin kuin lausunnossa esitetty poikkeaa valtioneuvoston kannasta, oikeusministeriö toteaa seuraavaa.

Viitanen kannattaa lausunnossaan direktiivin sisältämää ehdotusta siitä, että edustajankanteella tuomittu vahingonkorvaus voitaisiin määrätä suoritettavaksi muulle taholle kuin vahinkoa kärsineille kuluttajille eikä katso siihen liittyvän periaatteellisia ongelmia oikeusperustan osalta. Valtioneuvosto on suhtautunut ehdotukseen varauksellisesti.

Oikeusministeriö toteaa, että vahingonkorvauksen määrääminen maksettavaksi taholle, joka ei ole kärsinyt vahinkoa, ei ole vahingonkorvauslainsäädännön perusperiaatteiden mukaista. Käytännössä ehdotuksesta seuraisi, että taho, joka ei ole kärsinyt vahinkoa, saisi perusteettoman edun, ja että kuluttajat, jotka ovat kärsineet vahinkoa, jäävät vaille korvausta tilanteessa, jossa elinkeinonharjoittaja on velvollinen korvaaman vahingon. Valtioneuvosto on katsonut, että neuvotteluissa olisi pyrittävä vaikuttamaan siihen, etteivät mahdolliset vahingonkorvausta koskevat säännökset ole ristiriidassa kansallisen vahingonkorvauslainsäädännön kanssa.

Viitasen mukaan ehdotusta puoltaa se, että korvausten jakaminen kuluttajille artiklaehdotuksessa tarkoitetuissa tapauksissa veisi huomattavan osan tuomituista korvauksista. Oikeusministeriö toteaa, että ehdotus ei valvo kuluttajien etua, vaan pyrkii vähentämään elinkeinonharjoittajille aiheutuvia kustannuksia siitä, että korvauksia joudutaan maksamaan lukuisille kuluttajille. Toisin kuin Viitanen toteaa, korvausten jakaminen vahinkoa kärsineille ei vaikuttaisi yksittäisten korvausten määriin, mutta jakamatta jättämisestä seuraisi, ettei yksittäiset kuluttajat saisi mitään korvausta kärsimästään vahingosta.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

Oikeusministeriö toteaa edelleen, että artiklaehdotus on saanut osakseen huomattavasti kritiikkiä sitä käsittelevässä työryhmässä ja ehdotusta on jopa pidetty ryhmäkannejärjestelmän perusidean vastaisena estämällä kuluttajien pääsyn oikeuksiinsa sen edistämisen sijaan. Oikeusministeriö katsoo myös, että ehdotus hämärtää vahingonkorvauksen ja rangaistusluontoisen seuraamuksen välistä eroa tavalla, joka ei olisi järjestelmälle eduksi. Valtioneuvoston kantaa ei siten ole aiheellista tarkistaa.

Viitanen kannattaa lausunnossaan direktiiviehdotuksen 10 artiklan säännöstä kieltotuomion oikeusvoimavaikutuksista myöhemmissä vahingonkorvausta koskevissa oikeudenkäynneissä. Valtioneuvoston kirjelmässä ehdotusta kieltotuomion oikeusvoimavaikutuksista pidetään mahdollisesti ongelmallisena niin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen kuin tuomioistuinten riippumattomuuden kannalta. Säännös saattaisi rajoittaa asianosaisten oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin niiden tullessa sellaisen ratkaisun sitomaksi, jonka tekemiseen ja sisältöön heillä ei ole ollut mahdollisuutta vaikuttaa osallistumalla menettelyyn tai oikeudenkäyntiin, jossa ratkaisu on annettu. Tuomioistuinten riippumattoman lainkäytön kannalta keskeisenä on pidetty sitä, että tuomiosituin voi vapaasti ottaa vastaan ja arvioida kaikkea selvitystä, jolla on vaikutusta hyvitystä koskevan riita-asian ratkaisemiseen.

Viitasen mukaan ehdotettu oikeusvoimavaikutusta koskeva säännös estäisi ns. metsäkartellijutun kaltaiset prosessit, jossa hintasääntelystä markkinaoikeudesta tuomittuja metsäyhtiöitä ei käräjäoikeudessa velvoitettu maksamaan vahingonkorvauksia niille metsänomistajille, jotka olivat myyneet yhtiöille puuta.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että kieltomääräys annettaisiin direktiiviehdotuksen mukaan menettelyssä, jossa ei edellytettäisi näyttöä siitä, että kuluttajaryhmä olisi kärsinyt menettelystä vahinkoa, että elinkeinonharjoittaja olisi toiminut asiassa tahallisesti tai tuottamuksellisesti taikka että vahingon ja kielletyn menettelytavan välillä olisi syy-yhteys. Kiellon asettaminen edellyttäisi näin ollen vain näyttöä siitä, että menettelytapa, jota kielto koskisi, on ristiriidassa jonkin direktiivin liitteessä luetellun kuluttajien oikeuksia suojaavan EU-lainsäädännön kanssa. Oikeusministeriö toteaa, että tällaisesta päätöksestä ei voida johtaa vahingonkorvausvelvollisuutta, vaan velvollisuus korvata tai hyvittää vahinko olisi aina johdettava muusta lainsäädännöstä, esimerkiksi vahingonkorvauslaista.

Ottaen huomioon, että oikeusvoimavaikutusta koskevaa ehdotusta rasittaa valtioneuvoston kirjelmässä todetut ongelmat, ja ettei kieltopäätöksestä tai -tuomiosta olisi johdettavissa asiantuntijalausunnossa oletettuja hyötyjä, valtioneuvoston kantaa ei ole syytä tarkistaa.